

Kenmerken initiatiefnemers 'leefwereld'

Omgeving ontmoet omgevingswet

oktober 2018

1. INLEIDING

In het kader van het traject "Omgeving Ontmoet Omgevingswet"* heeft het programma DuurzaamDoor (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) MAEX gevraagd het gedrag of eventuele systeemkenmerken in de 'leefwereld' te duiden.

De afgelopen jaren is met enige regelmaat onderzoek gedaan naar hoe de systeemwereld zou moeten en kunnen aansluiten bij de leefwereld maar wat kan de leefwereld zelf verbeteren om straks beter in staat te zijn op een gelijkwaardige manier inbreng te leveren in het kader van de nieuwe omgevingswet? In dit document geven we op basis van onze ervaringen in de leefwereld antwoorden op die vraag.

2. SYSTEEMWERELD EN LEEFWERELD

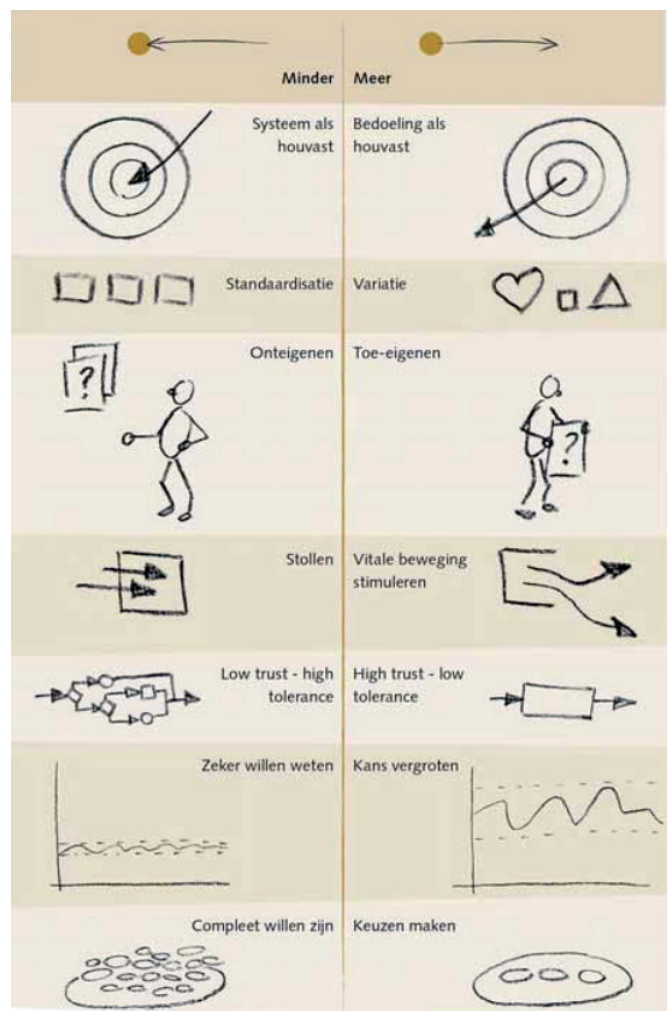
Onder systeemwereld verstaan we een veelheid van organisaties die al lange tijd bestaan, interne procedures verankerd hebben, op standaarden en uniforme aanpak sturen en mensen werken er met een bepaald weekritme. Dat kunnen overheden zijn, maar ook bedrijven, grote maatschappelijke organisaties of fondsen vallen daaronder.

Onder leefwereld verstaan we actieve burgers en initiatieven in de samenleving waar mensen met elkaar vanuit een passie werken, vaak niet geordend, met veel vrijwillige inzet, verspreid over de hele week. Diversiteit, maatwerk en informele aanpak wordt ingezet op 'verbetering' van een wijk, buurt of een doelgroep bv ouderen, gehandicapten, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt etc. De leefwereld is vooral een ervaringsdomein, waar waarde creatie centraal staat.

Systeem- en leefwereld gaan uit van andere leidende principes. In de systeemwereld lijken de leidende principes: controle, macht en rechtsgelijkheid, angst en wantrouwen met zich mee te brengen en in de leefwereld zijn de leidende principes eerder gelijkwaardigheid, wederkerigheid, laten aansluiten en vormen passie

en vertrouwen het startpunt. De centrale vraag voor iemand in de systeemwereld is vaak: welke bevoegdheid heb ik tot handelen en in de leefwereld is dat vaak: hoe help ik een ander? Hoe verbeter ik mijn eigen omgeving? Wat draag ik bij?

De tweedeling is sinds 1980 veelvuldig beschreven en er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om de kloof die steeds meer ontstaat te dichten: op zoek naar de bedoeling!

bron; Verdraaide organisatie, Wouter het Hart

* "Omgeving ontmoet Omgevingswet" is een deelprogramma van DuurzaamDoor (RVO). Het omvat een leer-carrroussel van zeven regionale bijeenkomsten waarin het doel is om te leren over de samenwerking tussen leefwereld en systeemwereld. Hoe kan die samenwerking succesvoller worden met het perspectief van de invoering van de Omgevingswet? De regionale bijeenkomsten werden georganiseerd door Greenwish, Kracht in NL, de Coöperatieve Samenleving en het CNME Maastricht, organisaties die dichtbij de leefwereld staan. De lessons learned in dit traject zullen in een landelijke event centraal staan.

3. LEEFWERELD DOOR DE BRIL VAN MAEX BEZIEN

De leefwereld is een **bonte verzameling van actieve burgers en ondernemende maatschappelijke initiatieven**. Er is niet één leefwereld, net zo min er één systeemwereld is.

MAEX richt zicht op een deel van de leefwereld, de maatschappelijke initiatieven die in Nederland **meervoudige waarde creëren** in hun omgeving en voor hun doelgroep. Denk daarbij aan moestuinen, energie coöperaties, zorgboerderijen, wijkcentra, cateringbedrijven van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt etc .

Op MAEX staan er momenteel meer dan 1500 over heel Nederland en dat aantal groeit dagelijks. Hiermee wordt deze wereld/kracht van onderop op een eenduidige manier zichtbaar en transparant en komen ook de kenmerken van het gedrag steeds beter in beeld. MAEX is een infrastructuur die beide werelden verbindt en samenwerken tussen die werelden faciliteert. Omdat **MAEX zich primair focust op de leefwereld** maar ook een been in de systeemwereld heeft, hebben wij zicht op wat er nodig is, zowel vanuit de systeemwereld als vanuit de leefwereld.

a. Kenmerken van initiatiefnemers

Zonder alle initiatieven (leefwereld) te generaliseren zien we een aantal kenmerken. Het meest kenmerkende is wel dat er wordt **gewerkt vanuit een direct behoefte** van de doelgroep, die men **goed kent**.

Dit gebeurt met **veel passie, weinig structuur**, men gaat vooral aan de slag (**doen**), meestal zijn er nauwelijks middelen, is voor analyseren geen tijd en worden **fouten gemaakt** waarvan geleerd wordt. Initiatiefnemers zijn vaak **'eigenheimers'**. Ze zien immers dat iets in de samenleving beter kan en gaan vanuit die gedrevenheid vol aan de slag, tegen de stroom in. Bij elk obstakel wordt een nieuwe weg gezocht. **Doorgaan als het tegen zit**, kunnen ze allemaal! Dat brengt onherroepelijk met zich mee dat ze vaak **moeite hebben in contacten/samenwerken** met de systeemwereld (ongeduldig, te direct etc). Omdat initiatieven 'kleine organisaties' zijn met zeer beperkte middelen moeten de **initiatiefnemers alles kunnen** van financiën, tot aan personeelsmanagement, van marketing tot aan IT. Professionaliteit is niet altijd op alle vlakken aanwezig. Daar komt bij dat **veelal met vrijwilligers** wordt gewerkt waardoor soms ook **continuïteit in het geding** is. Ook is er vaak geen kennis van de systeemwereld. Ze doen gewoon hun ding en dat willen ze het liefst blijven doen.

b. Samenwerken

Hier zien we een spanningsveld. Initiatiefnemers werken **met en voor hun doelgroep** samen op een

manier die vaak snel en direct waarde levert. Met andere initiatieven samenwerken wil men wel maar **kost ook weer tijd** die er vaak niet is.

Samenwerken met systeemwereld wordt ervaren als **veel vergaderen en stukken maken** en dat botst met de DOE mentaliteit. Deelnemen aan bijeenkomsten vindt men vaak lastig omdat dit tijd en geld kost (wat zijn de directe benefits?). Daarnaast is vaak **onduidelijk met wie** moet worden samen gewerkt. De systeemwereld is **verkokerd**, een maatschappelijk initiatief **raakt vaak wel 6-7 beleidsthema's** en weet niet wie er dan echt over gaat bv bij de overheid. Het helpt als er dan een zogenaamde **'verbindingsofficier'** is, een professional uit de systeemwereld die het initiatief niet van het kastje naar de muur stuurt maar voor het initiatief intern net zolang zoekt totdat de juiste hulp gevonden is. Deze 'verbindingsofficier' dient door de top van de organisatie gedekt te worden.

c. Professionaliseren

De initiatieven **kunnen en moeten professionaliseren** om minder afhankelijk te worden van subsidies, meer **continuïteit** te kunnen bieden en meer hun eigen **producten en diensten** in het economisch verkeer te brengen. Dat ervaren ze zelf ook zo. Dat vraagt om professionele hulp die de leefwereld begrijpt, waardeert en uitgaat van hun kracht. Niet om aanpassing aan de systeemwereld. De reflex tussen de 2 groepen is vaak **verharding** terwijl we juist op zoek moeten naar **'verzachting en begrip'**. Zo ontbreekt daar vaak **passend instrumentarium** voor. Een positief voorbeeld hiervan was het invoeren van de mogelijkheid tot een **netwerkbudget** in opdrachten door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dan komt de initiatiefnemer weer meer in gesprek.

Een ander punt is dat samenwerken met sociale initiatieven alleen kan plaatsvinden via de reguliere vormen: een **subsidieverlening** of een **opdracht**. De subsidievoorwaarden en de BTW problematiek maakt het lastig om snel aan concrete opgaven te kunnen werken. Bij opdrachtverlening blijken de betaaltermijnen vaak een probleem. De overheid betaalt bij voorkeur bij oplevering en bij de sociale initiatieven leidt dit al snel tot een cashflowprobleem. Crediet wordt aan deze nieuwe ondernemingen niet gemakkelijk verleend of is heel kostbaar. Indien in netwerken wordt gewerkt wordt het vaak nog lastiger. **Netwerkresultaten**, gezamenlijke resultaten, gelijkwaardigheid zijn lastige begrippen in de systeemwereld. Wederom vormt de snelheid om tot (onderlinge) betaling te komen en de procedures die daartoe gevolgd moeten worden de belemmering.

Naarmate initiatieven in de samenleving langer bestaan, of uitgroeien naar een **sociale onderneming** doen zich weer andere problemen voor. Ze gaan van **start up naar scale up** met alle problemen van dien. De **bemensing** klopt niet, de **juiste competenties** missen. Vaak zijn om door te groeien subsidies, geefgeld, investeringen nodig, waarmee de **afhankelijkheid van de geldgever** toeneemt en nemen initiatieven weer kenmerken van de systeemwereld over.

Als er middelen gegeven worden moet er een **verantwoording** plaatsvinden, maar het format voor verantwoordingen is vaak te complex, **bureaucratisch** en bij elke geldschietter weer anders. Een kort filmpje zou bv beter passen, maar dat is vaak niet passend bij het systeem? Laatst bij een initiatief reageerde de initiatiefnemer: 'ze kunnen toch gewoon langskomen kunnen ze zien wat het oplevert'.

Voor al deze aspecten geldt: Pas je je aan? Of zijn er andere mogelijkheden om toch vanuit je leidende principes te blijven handelen? In de samenwerking kom je elkaar tegen en is het van belang elkaars krachten en talenten te benutten.

4. VERBETEREN

De leefwereld kan verbeteren door:

- Minder afhankelijk te zijn van subsidies door, waar mogelijk ook producten en diensten in het economisch verkeer te brengen (die moeten dan wel ook door overheid en bedrijven gekocht worden).
- De aanpak en het verdienmodel te professionaliseren.
- Zorgen voor verschillende partners.
- Gebruik maken van kennis- en knooppunten die meteen meerwaarde opleveren omdat ze bv ook erkend worden in de systeemwereld.
- Niet conformeren aan de regels van de systeemwereld maar vanuit hun eigen kracht aangeven welke instrumenten en werkwijzen wel werken/passen.
- Met de eigen 'peer' groepen samenwerken (kennis delen, personeel delen etc).

Uit de maatschappelijke stand van het land die MAEX geproduceerd heeft in 2015 komt onderstaande afbeelding die ook inzicht geeft op de verbeteringen in de systeemwereld.

Aanbevelingen De Maatschappelijke Stand van het Land

bron; Maatschappelijke Stand van het Land 2015, MAEX

Omdat de vraag was vooral de verbeteringen in de leefwereld aan te geven, houden we het voor de systeemwereld hiertoe beperkt, met uitzondering van een opmerking: met z'n allen moeten we op zoek naar instrumentarium voor het 3e en met name 4e kwadrant van de NSOB. Als je een dergelijk instrumentarium hebt, omarm het, houd het vast voor een langere tijd en ga gezamenlijk leren en verbeteren.

MAEXchange B.V.
Burgemeester van Karnebeeklaan 10
2585 BB Den Haag

www.maex.nl
info@maex.nl

